

Karadeniz'de Hoca Olmak

Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

EDİTÖR

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Trabzon Kitaplığı: 6
Geleneksel Kültür Dizisi: 2

Yayın Koordinatörü
Erdem Zekeriya İSKENDEROĞLU

Yayın Danışmanı
Emre GÜLSEVER

Karadeniz’de Hoca Olmak
Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

Editör
Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Yayın Ekibi
Doç. Dr. Süleyman GÜR
Doç. Dr. ŞenoI SAYLAN
Doç. Dr. Eyüp ÖZTÜRK
Doç. Dr. Fatih TOPALOĞLU
Öğr. Gör. Ahmet Cevdet KARACA

Proje Asistanları
Fatma Rabia DÜZENLİ
Serpil ARSLAN
Cansel AKGÜL

Teknik Destek:
Murat DAVULCU (Yönetmen)
İdris AKYÜZ (Yönetmen Asistanı)

ISBN: 978-975-7770-65-7
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 48884

Kitap Tasarım
Salih PULCU

1. Baskı, Aralık 2023
Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 117

Baskı-Cilt
Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi
Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No: 77 Bağcılar İSTANBUL
Sertifika No: 44903

Trabzon Büyükşehir Belediyesi
Gülbaharhatun Mahallesi
Kahramanmaraş Caddesi No.159
Ortahisar TRABZON
Yayınevi Sertifika No: 48884

Önsöz

Karadeniz’de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat başlıklı proje, 1900-2000 yılları arası geleneksel İslâmî ilimlerin tedrisine Trabzon özelinde yoğunlaşmıştır. Bu tarihsel süreçte olayların içinde yer alanlar ya da etkin isimlere yetişerek onlara talebe olanların anlatımları merkeze alınarak din eğitimi, dinî tedrisatta öne çıkan isimler, bu hocaları besleyen ilmî damarlar, şehrin bu açıdan ülkemize etki ve katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı’nın yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin de kuruluşunu görmüş; yani bir nevi geçiş kuşağı olan kimselere yetişmiş, çoğunlukla 1930-1940 sonrası dünyaya gelen büyüklerimizin birer birer aramızdan çekildiğine üzülen şahit olmaktayız. Onların hocalarına ve kendi hayat serüvenlerine dair anlatacaklarının hem yakın dönem Trabzon hem de ülkemizin yaşadığı siyasal, sosyal, kültürel ve dinî değişimler açısından önemli olduğu düşüncesi, bu projenin hayata geçmesinde belirleyici olmuştur. Bu amaçla bir şekilde dinî gelenekle bağı bulunan veya imam-hatip liseleri, ilâhiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumlara katkısı olmuş bazı isimler tespit edilerek, kendileriyle görüşmeler yapılmıştır. Dönemsel bazı detayları elde etme adına, önceden bir çalışma yapılarak hocalarımıza hazırlanmış bazı sorular yönlendirilmiş olsa da, anlatımın seyri mülâkatları şekillendirmiştir. Yani teknik anlamda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Proje ekibinin heyecanla giriştiği bu çalışmanın, onlar açısından alışılmış bir akademik faaliyet olmadığı belirtilmelidir. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün, daha öncesinde kamera ve yayın tecrübesi bulunmayan bir ekibin mütevazı çalışması olarak görülmelidir. Sürekli video veya film kültürünün her geçen gün çitayı yükselttiği bir ortamda, hocalara dair anlatıları kayda almanın, teknik anlamda “göz dolduracak” çalışma beklentisi doğurması şaşırtıcı bir durum değildir. Ancak bu projenin odağında, ekranı dolduracak veya popüler kültürü besleyecek işlerden çok, bölgeye dair arşiv bırakma amacı yer almaktadır. Yani bu proje, her şeyden önce Trabzon hafızasına katkı sunmak, yakın döneme yönelik akademik çalışmalara veri hazırlamak ve biraz da yaşadığımız coğrafyaya karşı sorumluluğu bir nebze olsun yerine getirmek niyetiyle hayata geçirilmiştir. Uygulama esnasında aşılamaz güçlüklerle karşılaşılmasa da her şeyin beklendiği veya planlandığı gibi yürütülebildiği de söylenemez.

Her çalışma gibi önünüzdeki projenin sınırlarını da çalışmanın “konusu” ve “hedefleri” belirlemiştir. Yani kısaca: Trabzon ve çevresinde dinî hayatın öne çıkan yönleri ve etkin isimlere dair tanıklıklar. Bu hususu tespit noktasında proje ekibinin gözettiği ve tercihte bulunduğu hassasiyetlerin bir eksiklik gibi algılanması doğru olmayacaktır. Mesela ho-

calarımızın da en az bizler kadar hassas olduğu tarihsel kişiler, kurumlar ve bazı kitlesel yapıları doğrudan zan altında bırakacak veya bu anlamda tartışmaya sebebiyet verecek beyanlardan kaçınılmıştır. Bu noktada olgusal durumlara yer verilmesi tercih edilmiştir. Yani yakın dönemin düşünsel tarihi, siyasal hareketleri üzerine çalışan ve belli grupların siyasetle ilişkisi üzerine akademik anlamda yoğunlaşanların bir eksiklik gibi görebileceği kapalı noktalar, projenin kuşatıcı hedefleri ve polemiklerden sakınma anlayışının bir sonucudur. Bu durum akademik tutarlılık ve tarihsel olayları mümkün olduğu kadar müdahalesiz aktarmaya çalışma anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bizlerle görüşmeyi kabul eden hocalarımızın da yaptıkları konuşmalarda aynı hassasiyetleri paylaştığını gözlemlememiz bizleri fazlasıyla memnun etmiştir.

Proje kapsamında, “Karadenizli Hoca” üst vasfını taşıyan, Trabzonlu kırk hocayla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bir kısmı, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, bir kısmı İstanbul, Ankara, Bursa ve Sakarya’daki farklı mekânlarda, bir kısmı da hocaların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bizleri evlerinde ağırlayan hocalarımıza ve aile fertlerine misafirperverliklerinden ötürü teşekkür ederiz. Yine bizlere mekân tahsis eden, kurumsal olarak destek olan ilâhiyat fakültelerine, resmî ve özel kuruluşlara şükranlarımızı sunarız. Ayrıca, bazı hocalarımız rahatsız olmalarına rağmen görüşme taleplerimize olumlu cevap vermişlerdir. Bu hocalarımıza hassaten teşekkür eder, her birine sıhhat ve afiyetler dileriz.

Online olarak erişime açılan bu görüşmeler pek çok farklı mekânda ve çeşitli şehirlerde oldukça yorucu bir koşuşturmayla kısa bir sürede gerçekleştirilmiştir. Özellikle resmî işler, kurumsal işleyiş ve beklenmedik bazı olaylar projenin yapılabilmesi için belirlenen sürenin büyük bir kısmından proje ekibini mahrum etmiştir. Bu da, çekimlerin yapılması, kayıtların tek tek gözden geçirilmesi, özel konulara değinen fragmanların belirlenmesi, konuşmaların dökümü, basımı gibi çalışmaları az bir zamanda ve yoğun bir tempo içerisinde yapmayı gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bu proje, sorumluluk olarak proje ekibini bekleyen akademik faaliyetlerin aksamadan yürütülmesiyle birlikte kısa sürecek bir sürede hazırlanmak durumunda kalmıştır. Özellikle dökümlerin kısa sürede okunmasının gerekli oluşunun yanı sıra bunların tashihi ve gerekli bazı müdahalelerin yapılmasının ayrı bir akademik yük olduğu vurgulanmalıdır. Bu anlamda bazı konuşmalara müdahalenin bizi son derece zorladığı belirtilmelidir. Bu zorluklara rağmen bazen yazı dili bazen konuşma dili bazen de ikisi arası bir vasatın öne çıktığı bir kitap teşekkür edebilmiştir. Metinler okunurken zorunlu olarak bazı cümlelere editöryal dokunuşların yapıldığı, ihtiyaç durumunda anlamı bozmayan takdim ve tehirlerle başvurulduğu, tekrarların ve konuşma dilinin bir sonucu olan bazı belirsizliklerin çıkarıldığının göz önünde tutulması beklentimizdir.

Görüşmelerde hocalara; kendi aile fertleri, aile çevresinin ilme ilgisi, çocukluk dönemleri, tahsilleri, hocaları ve yürüttükleri faaliyetlere dair sorular yöneltilmiştir. Onlar da zihinlerinde yer tuttuğu kadar ve bazen de bizim ısrarlı sorularımıza tahammül ederek

hatıralarındakileri aktarmışlardır. Aslında her birinin anlatımından; son bir asrın Trabzon'u, dinî ilimler sahasında önemli isimler ve yeni kurumsal dinî müesseselerin hangi vasatta kurulduğu ve yol aldığına dair bir tablo ortaya çıkmıştır. Bir hocayı ya da tarihsel bir olayı anlatırken her biri kendi veçhesinden baktığı ve bir detaya yoğunlaştığı için bütünün parçaları birleşmiş oldu. Meraklıları adına, yeni açılan imam-hatip liseleri-ilâhiyat fakülteleriyle medreselerin farkları veya benzeştiği hususlara dair ipuçları belirlenmiş oldu. İlim adamı yetiştiren evler, ilmiye sınıfına mensup aileler, bazı köylerin "karizmatik" kişileri sayesinde bir merkez hâline gelişi, Trabzon'un 1950 sonrası yeni çehresi ve daha gencecik olan imam-hatip liselerinin inşasının hangi şartlarda gerçekleştiği gibi pek çok detay hocalarımızın konuşmalarının satır aralarında ilgililerini beklemektedir. Kısacası bu çalışma, kırk hocanın anlatımından oluşan mütevazı bir arşiv çalışmasıdır. Ayrıca mülâkatların tümünün kayda alınması ve bunların yayımlanması, ilerleyen yıllarda anlatıları daha da anlamlı hâle getirecek, Karadeniz ve Trabzon hafızasının canlı kalmasını sağlayacaktır.

Projenin ifade ettiği anlam, konusu, çıktıkları ve hedeflerinin anlatıldığı bir bölüm ve mülâkatların dökümünden oluşan bu kitap, projeyi kalıcı hâle getirecek unsurlardan birisidir. Özellikle değerlendirmelerin yer aldığı giriş bölümünde, bazı tespitler ve bağlantılarla mülâkatlar için hazırlayıcı bilgilere yer verilmiştir. Projenin akademik değerlendirme kısmı olarak da görülebilecek olan bu bölümün, akademik metinlerin yoruculuğu yerine, daha ziyade akıcı olması hedeflenmiştir. Bunda da projenin hedef kitlesi yönlendirici olmuştur. Zira bu projeye ilgili çıktılar, sadece akademik çalışma yapanları değil, yakın döneme ve Trabzon'a ilgi duyan herkesi ilgilendirmektedir. Bu bölümde, hem mülâkatlarla uyumlu olsun, hem de okurlar için mülâkatları anlamlı hâle getirsin diye genel tabloyu göstermek amacıyla temel olabilecek bazı örneklere ve isimlere yer verilmiştir.

Çalışmamız pek çok kişi ve kurumun desteğiyle gün yüzüne çıkmıştır. Öncelikle projeyi kurumsal anlamda sahiplenen Trabzon Üniversitesi İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve destekleyen Trabzon Büyükşehir Belediyesi'ne teşekkür ederiz. Kurumlar adına da özellikle Trabzon Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Emin Âşıkutlu ve Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Zorluoğlu, ayrıca en az onlar kadar kurumlar adına çalışmaları takip eden İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Süleyman Gür ve Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı Erdem Zekeriya İskenderoğlu beylere müteşekkirimiz. Projeyi yoğun akademik çalışmaları ve çeşitli sorumluluklarına rağmen sahiplenip yürütücülüğünü yapan Doç. Dr. Selim Demirci ve araştırmacı olarak sahada çalışan Doç. Dr. Eyüp Öztürk, Doç. Dr. Şenol Saylan, Doç. Dr. Fatih Topaloğlu, Doç. Dr. Süleyman Gür ve Öğr. Gör. Ahmet Cevdet Karaca beyefendilerin emekleri önünüzdeki çalışmayı ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma fakültemizden ve ihtisas kursumuzdan mezun öğrencilerimizin de yer aldığı proje olması hasebiyle de bizim için ayrı bir anlam taşımaktadır. Bundan dolayı projeye katkı sunan lisansüstü

bursiyer öğrencilerimiz Fatma Rabia Nur Düzenli, Serpil Arslan ve Cansel Akgül'e müteşekkirimiz. Projemizin teknik sorumluluğunu üstlenen yönetmenimiz Murat Davulcu ve asistanı İdris Akyüz beylere de özverili çalışmaları için teşekkür ediyoruz. Metinlerin dökümünde bazı bölümlere göz atarak bizlerle fikirlerini paylaşan sayın Mustafa Çil, Murat Ustakurt, Abdulkerim Malkoç, Mahmut Ayyıldız, Murat Arif Güney, Nur Kübra Demirci, Ayşegül Balık, Sema Berber, Merve Vildan Ata ve Semih Aras'a da teşekkür borçluyuz.

Hassaten bizlerle görüşmeyi kabul eden, evlerinde, köylerinde, çalıştıkları kurumlarda bizleri ağırlayan hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Son olarak "Trabzon'u hocalarla anılan bir şehir" hâline getiren tüm büyüklerimizi de hayırla yâd etmek istiyoruz. Zira arkalarında; şahsiyetli duruşlarıyla, dinmek bilmeyen gayretleriyle, bereketi günümüze kadar ulaşan talebeleriyle ve eserleriyle kendilerinden bahsedilecek temiz bir hayat bıraktılar. Ahirete irtihal etmiş olanlara rahmet, hayatta olanlara da sıhhat ve afiyet diliyoruz.

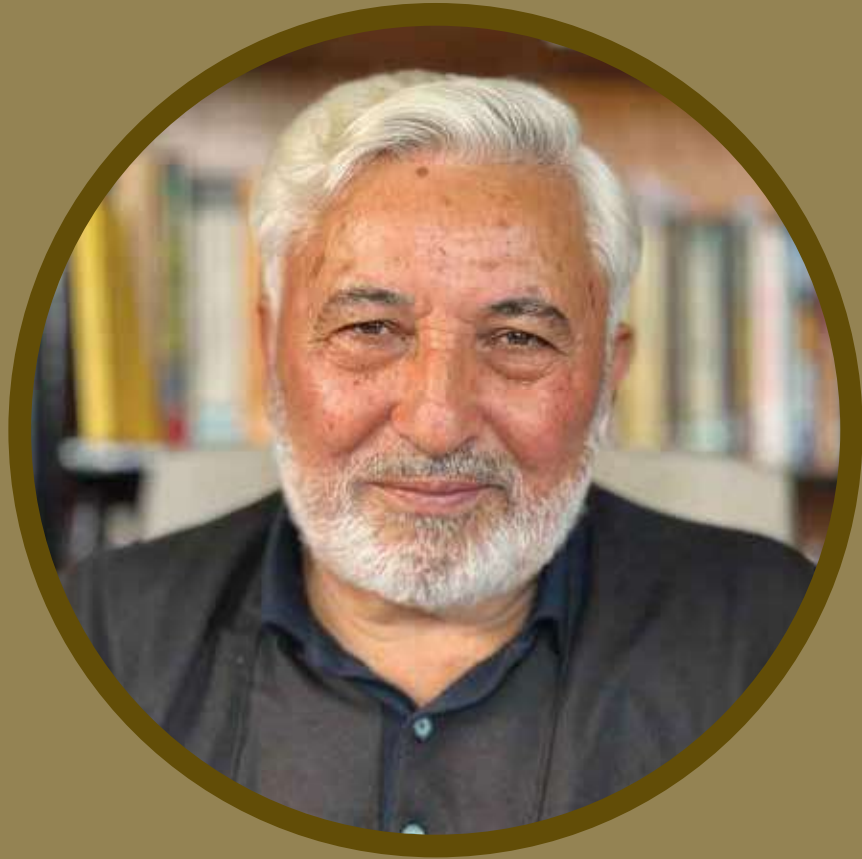
Trabzon 2023

Doç. Dr. Süleyman GÜR

İslâmi İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Proje Yürütücüsü

Mustafa Yazıcı

1947 yılında Akçaabat'ın Şinik köyünde doğdu. İlköğrenimini 1959 yılında Akyazı İlkokulu'nda tamamladı. 1960 yılında Trabzon İmam-Hatip Lisesi'ne girdi, 1966 yılında da mezun oldu. Aynı yıl Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'nü kazandı. 1970 yılında enstitüden mezun olduktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı'nda öğretmen olarak hizmete başladı. 1982 yılına kadar Gerede İmam-Hatip Lisesi, Gerede Lisesi, Akçabat Lisesi ve Trabzon Endüstri Meslek Lisesi'nde öğretmen olarak görev yaptı. 1982 yılında tercümen olarak Libya'ya gitti ve bir buçuk sene orada bulundu. Türkiye'ye döndüğünde tekrardan öğretmen olarak Trabzon Sağlık Meslek Lisesi'ne atandı. 1994 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Meslek Yüksekokulu'nda göreve başladı. Burada beş yıl hoca olarak göreve yaptıktan sonra 1999 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden emekli oldu. Mustafa Yazıcı Arapça, Farsça ve Fransızca bilmektedir. Yüzden fazla kitap kaleme almış, televizyon programları yapmış, yerel gazetelerde yazılar yazmıştır. Mustafa Yazıcı evli ve dört çocuk babası olup araştırmacı-yazar olarak ilmî ve kültürel üretim faaliyetlerine hâlen devam etmektedir.

Ropörtaj Doç. Dr. Eyüp Öztürk tarafından
Trabzon Akyazı'da gerçekleştirilmiştir.

Karadeniz’de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat isimli projemizin bugünkü konuğu kıymetli hocam Mustafa Yazıcı. Hocamıza öncelikle bizleri ağırlamayı kabul ettiği ve birikimlerini bizlerle paylaştığı için teşekkür ediyoruz.

Hocam kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

Resmî belgelere göre 1947 yılında Akçaabat’ın Şinik köyünde doğmuşum. 1950 yılında, o zaman Akçaabat’a bağlı olan Akyazı’ya geldik. Üç yaşına kadar Akçaabat’ta kaldık. Ondan sonra buraya taşındık. O zamanlar İkinci Cihan Savaşı’ndan çıkmış olmanın bir zorluğu vardı. İmam-hatiplerin kurulma tartışmaları da oluyordu bu yıllarda. 1953 yılında Trabzon Ayasofya Kilisesi camiye döndürüldü. Babam oranın imamı olarak atandığı için bu vesileyle ben de Fatih İlkokulu’na gittim. Tekrar 1959’da Akyazı İlkokulu’na geldim, diplomayı Akyazı’dan aldım. 1960 yılında Trabzon İmam-Hatip Lisesi’ne girdik, 1966’da mezun olduk. Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü’nü kazandık. 1970’te Yüksek İslam Enstitüsü’nden mezun olduktan sonra Gerede İmam-Hatip Lisesi’nde ve Gerede Lisesi’nde göreve başladım. Sonra 1973’te Akçaabat Lisesi’ne tayin oldum. Akçaabat Lisesi’nde 1973’ten 1977’ye kadar kaldım. 1977’de Trabzon Endüstri Meslek Lisesi’ne tayin oldum. 1982 yılında da Libya’ya gittim. Bir ev yapmıştım. O zamanlar ekonomik olarak zor günlerdi. Gerede’de 1.000 lira maaşla göreve başlamıştım. O zamanlarda da 7.000 lira maaş alıyorduk. 100.000 liraya yaptığım evin parasını veremedim ve tercüman olarak Libya’ya gittim. Bir buçuk sene Libya’da Kaddafi zamanında tercümanlık yaptım. Ondan sonra geldim, 1985 yılında Trabzon Sağlık Meslek Lisesi’ne göreve başladım. 10 sene orada kültür dersleri öğretmenliği yaptım. Ondan sonra da Karadeniz Teknik Üniversitesi imtihanlarında başarı göstererek 1994 yılında hoca olarak üniversiteye girdim. 1999 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi’nden emekli oldum. Bu arada yazarlık teşkilatlarında görev aldım. Bugüne kadar 128 kitap yayınladım. 58 adedi KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi’nde kayıtlıdır. Şimdi de Akyazı’da yazarlık çalışmalarımıza devam ediyoruz. Yazarlıkla ilgili birkaç kuruluş kurdum. Bunların başkanlığını yaptım. 100 civarında ödül aldım. Trabzon’un bütün yerel gazetelerinde çalıştım. TRT’de dinî yayınlar yaptım. Trabzon’da yerel televizyonlarda 2.000 civarında program yaptım. Karadeniz Yazarlar Birliği ve Trabzon Yazarlar Derneği başkanlıklarını yürüttüm. Şu günlerde Giresun’un Tekke köyünde türbesi bulunan Yavuz’un Hocası, Sarı Halife Hacı Abdullah Efendi hakkında 40 sayfalık bir kitap hazırladım. 128. kitabımız olarak o çıkacak yakında inşallah.

Hocam kültürel anlamda dolu dolu bir hayat yaşamışsınız. Şimdi kitaplarla iç içe olan bu hayatın başlangıç günlerine dönmek istiyoruz. İlk dinî eğitiminizi nereden aldınız?

İlk dinî eğitimimi babam Muhammed Şefik Yazıcı hocadan aldım. O da medrese hocası, babası Mustafa Efendi’den aldı. Mustafa Efendi Akçaabat’ın Şinik köyünde müderristi. Sonra amcam Hafız Hüseyin Yazıcı’dan aldım. Pazarkapı Camii imamıydı. Daha sonra Trabzon Kur’an kurslarında Hacı Ziya Hoca’dan, Murat Köseoğlu’ndan ders aldık. Bizim şu anda bulunduğumuz Akyazı’da bir tek cami vardı. O da 1916-1918 yıllarında Rus karargâhı olmuştu. Fakat evler cami yapılmıştı. Babam Ayasofya’ya geçmeden önce, 1951 yılında burada Yeşiltepe Camii’nde görev yaptı. Burada Ahmet Yılancı isminde sarıklı cübbeli kisveyle gezen, örnek bir şekilde sünnete uygun yaşayan bir

adam vardı, camilerde o çocuk okuturdu. Ona Molla Ahmet diyorlardı. Bir de meşhur bir ailenin okumuş kadınları vardı. Binnaz Hanım bunlardan biriydi. Şu anda Akyazı'da bir kütüphane kurduk, oraya onun adını verdik. Hacı Hafız Binnaz Hanım. Faruk Özak'ın babası Hafız Haydar Hoca bile gelip ondan ders almış Akyazı'da. Haçkalı Hocaefendi bile ayağına gelirmiş. Benim dedem de Haçkalı Hocaefendi'nin müridiydi aynı zamanda. İmam-hatibe gittikten sonraki hocalarımız değişti. Orada Kur'an-ı Kerim tahsilimi Vakfıkebirli Hafız Salih Bayraktar hocamız vardı. Güzel Kur'an-ı Kerim okuyordu, ondan çok etkilendim. Ben hafız olamadım fakat Kur'an-ı Kerim'den çok yerler ezberledim. Kur'an-ı Kerim'i üç defa yazarak hatmettim, ilmen içinde ne var biliyorum. Fakat hafızlığım yok, buna çok üzgünüm.

Hocam, dedenizin müderris olduğundan bahsettiniz. Nerelerde eğitim verirdi?

Akçaabat'ın köylerinde verirdi. Şinik'de ve Akçaabat'ın içinde. 1930'da Akyazı'dan yer aldı. Ayasofya Camii imamı olan babam ile Pazarkapı'nın imamı olan amcam Hafız Hüseyin Yazıcı da burada yetişti. Babam ve amcam iki defa Trabzon'u dünya Kur'an okuma şampiyonu yapmış olan Hafız Ali Haydar'ın baş talebeleriydi.

Hocam dedenizin okuttuğu kitaplar hakkında bir bilginiz var mı? Neler okuturdu?

Dedemin kitapları daha ziyade eski Osmanlıca yazılmış kitaplardır. Bunların bir kısmı babama, ondan da bana aksetti. Onların bir kısmını şimdi Akyazı Kütüphanesi'ne verdik. Bir kısmını da kurduğumuz ve yakında açılacak kütüphaneye koyduk. Kitaplarının bir kısmı bu kütüphanede de mevcuttur.

Dedenizin tasavvufî meşrebi var mıydı?

Haçkalı Hocaefendi'nin müridi olduğunu öğrendim babamdan. Haçkalı Hocaefendi'ye tâbi imiş.

Babanız da dedenizin talebesi değil mi?

Evet

Onun tasavvufî meşrebi var mıydı?

O da Haçkalı Hocaefendi'yle birkaç defa görüşmüş. Hocaefendi Akyazı'ya da gelirmiş, buraya. Hatta buranın meşhur kadın âlimleriyle de görüşürmüş. Ben 17 yaşında rüyamda Haçkalı Hocaefendi'yi Akyazı'ya gelirken gördüm. O rüyanın etkisiyle onun kitabını da yazdım ve yayınladım.

Hocam bahsettiğiniz kadın âlimlere biraz değinmek istiyorum. Kalcızâde Binnaz Hanım ve Kalcızâde Maksûde Hocahanım'dan. Bunlar yörenin dinî eğitiminde nasıl bir rol oynarlardı? Kız çocuklarını eğitirlerdi değil mi?

Evet, kız çocuklarını eğitiyorlardı. Onların konakları şu anda duruyor. Birisi yeşil konak, diğeri de ahşap konak. Akrabaları da şu anda bu konaklarda oturuyorlar. Biz buradaki yerlerimizi de onlardan aldık. Maksûde Hoca Hanım bütün Akyazı'ya bakraçlarla aşure dağıtırdı. Onun kitaplarını bizzat gördüm. Akçaabat Millî Eğitim İlçe Müdürü Emin Balta Bey'e verdi kitaplarını. Şu anda

onun yanında, görülebilir. Hacı Hafız Binnaz Hanım da Kâdirî tarikatındandı, Kale Kapı'da oturuyordu. Ben imam-hatipte devamlı yanına giderdim, bana harçlık verirdi, onu da gördüm yani. Dinî mahrumiyetlerin olduğu, Akyazı'da tek caminin bulunduğu ve evlerin ihtiyaçtan dolayı cami olarak kullanıldığı dönemlerde Akyazı'nın kadınlarını, genç kızlarını o eğitti, öğretti. Onların şu anda mezar kitabeleri Boztepe'dedir.

Bu hoca hanımlar tasavvufî sohbetler mi yaparlardı, yoksa ilim meclisleri mi kurarlardı?

Hem ilim meclisleri kurar hem de tasavvuf sohbetleri yaparlardı.

Hocam köyünüzde sıbyan mektebi var mıydı? Çocuklar nasıl dinî eğitim alırlardı?

Sıbyan mektebi yoktu. Muhammed Şefik Hoca, yani babam mahallemizin çocuklarını toplar okuturdu. Biraz önce bahsettiğim Molla Ahmet de kendi mahallesindeki çocukları toplardı. Babam çocukları okutmaya çok hevesliydi. Hiç üşenmezdi, onlara hafızlık yaptırırdı. Çok hünerli bir berberdi. Okuttuktan sonra bizzat çocukların saçlarını tıraş ederdi. Çocukların ayakkabılarını boyatırdı. Onlara ciddi kitaplar verirdi, ciltçiydi aynı zamanda. Çocukların çeşitli ihtiyaçlarını karşılardı. Bunlara bizzat şahit oldum. İmkânlar çok kısıtlıydı, okul yoktu. Biz 1953'te Akyazı'ya geçtiğimiz zamanlarda okulumuzda tebeşir dahi yoktu. Mısır taneleriyle ABC yazıyorduk, adımızı yazıyorduk; fasulye taneleriyle de rakamları yazıyorduk. Tebeşir, tahta yoktu. Böyle bir eğitimden geçtik. Biz okula gitmeye de korkuyorduk o zamanlarda. Araba, yol yok, yollar ıssız. Babam Ayasofya'da imam olarak görevli olduğu için biz biraz farklıydık. Akyazı bir tarım yeri idi. Tütün ve fındık yetiştirilirdi. Buradan sadece beş kişi üniversiteyi okuyabili. Fakat şu anda üniversiteye giden yüz elli kişi var. Burada onlarla ilgileniyoruz, onlara kütüphane de açtık. Eskiden maruz kalınan mağduriyet dönemleri o özel insanların gayretleriyle aşıldı. Şimdi devlet burada resmî okulunu kurmuş, her türlü imkân var, araba var. Oysa elektrik buraya 1977'de geldi. O zamanlar mikrofon da olmadığı için mesela Ramazan ibadetlerini Boztepe'deki iftar topuna bakarak koşup evlere biz haber veriyorduk. Şimdi Akyazı'da her türlü imkân var. Bu imkânların sağlanması için bu hocalarımız çok gayret etti. Ben de onlardan aşılındım.

Hocam babanız Ayasofya Camii imam-hatibi olarak görev yapmış, ilk eğitimi de babasından almış. Babanızın onun dışında eğitim gördüğü başka birisi var mıydı?

Babam imam-hatip okulunu da bitirdikten sonra imtihana girerek resmen imam oldu, Ayasofya'da. Bugün Trabzon Ayasofya bölgesinde ne kadar hafız varsa hepsini babam yetiştirdi. O hafızların büyük bir kısmı şu anda hayattalar.

Hocam biraz da eğitim hayatınızın sonraki süreçlerine değinelim. İlköğretimden sonraki eğitim süreçleriniz nasıl ilerledi? Özellikle imam-hatip eğitiminizden bahseder misiniz?

O zamanlar imam-hatipliler rahatsız ediliyordu. İmam-hatiplerle alay ediliyordu. Bizzat şahit olduk. Hatta ilk bu bizimle alay edenlere şu andaki Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan Bey'in dünürü Sadık Albayrak Ağabey cevap vermişti. Trabzon'da liseliler gelip imam-hatiplilere laf atıyorlardı. Biz köy çocuğuyduk, cevap veremiyorduk. Sadık Albayrak Ağabey ise şehirde büyümüş-tü, onlara karşılık veriyordu.

Ortaöğretim süreciniz boyunca babanızın yanında mıydınız?

Evet, ortaöğretimde bugünkü Ayasofya Müzesi binasında on yıl babamın yanında ikamet ettim, köyden gidip gelmedim. Orada çok hatıralarımız vardır.

Trabzon İmam-Hatip Okulu'ndaki hocalarımızdan biraz bahseder misiniz?

Sizi etkileyen hocalarınız var mıydı?

Mağduriyet dönemleriydi, hocalarımız bizim için çok gayret ettiler. Dini görevleri öğrenmemize çok yardım ettiler. Allah onlardan razı olsun. Çok etkilendik. Hafız Salih Bayraktar, Çarşı Camii'nin baş imamıydı. Hafız Salih Bayraktar Bey'den sonra Merkez Kur'an Kursu Hocası Murat Köseoğlu. Diyanet'in bünyesindeki en büyük Kur'an yetiştiricilerinden biri. Diyanet onun adını bir kurumuna da verdi. Trabzon'un o zamanki meşhur hocalarını, Kur'an hadimlerini bizzat gördük, onlarla yetiştik.

Kimlerdi onlar, isim verebilir misiniz?

Evet, isimlerini not olarak da almıştım. İmam-hatipteki hocalarımız Hafız Salih Bayraktar Bey, Hayri Ersay, Hayati Ülkü, Fazıl Bey, Ahmet Yazıcı Hoca. Özellikle Ahmet Yazıcı Trabzon'un şeyhülmuallimini, yani eğitimcisi sayılır. Akyazı'daki bahsettiğim tek camide Hafız Ali Duran Hoca vardı. O şu anda vefat etmiştir. Dedem Hasan Koç var bir de. Burada ondan da eğitim gördük. Titiz bir adamdı, o da çok gayret etti burada. İmam-Hatip Okulu bugünkü Ziraat Bankası'nın yanında şu anda Trabzonspor Lokali olan o binadaydı. Çok güzel hocalarımız vardı. O günkü imam-hatipliler bugün Türkiye'nin her yerinde hem hukukçu, hem diyanetçi hem de hafız olarak çok büyük ün yaptılar. Rahmetli Yaşar Nuri Öztürk hocayı da orada tanımıştım. Askerde de beraberdik kendisiyle. Sadık Albayrak Ağabeyi de oradan tanıdım. Bize örnek olanlardandı, bizim ağabeyimiz durumundaydı.

Onlarla irtibatınızı daha sonraları da devam ettirdiniz mi?

Evet, devamlı haberleşiyorduk. Sadık Albayrak Ağabey Erbakan Hoca zamanında *Millî Gazete* başyazarıydı. *Millî Gazete*'de benim bazı kitaplarımın haberlerini yaptı. Trabzon'a gidip geldiğinde görüşürüz.

Hocalarınız arasında meşrep farklılığı var mıydı? Varsa bunları size yansıtırlar mıydı? Size kitap tavsiye ederler miydi? Öğrencilerin eğitimleriyle yakından ilgilenirler miydi? Bizimle paylaşırsanız seviniriz.

Çok ilgileniyorlardı. O zamanlar sinemalar çok faaldi. Bugünkü televizyonlar, cep telefonları yoktu. Öğrenciler sinemaya çok giderlerdi. Hocalarımız bilhassa gelip öğrencileri bu hususlarda uyarırlardı. Bizlere okumamız, boş vakitleri geçirmemiz için kitap verirlerdi. Beni de lisede en çok etkileyen kitap Türkçe hocamızın verdiği *Çanakkale Şehitleri* isimli eserdi. Sonraları üniversiteye gittik. Üniversiteyi 1966'da kazandım. 1970'e kadar orada bir kitap okuma yarışına girdik. O devir siyasi olarak çok hareketliydi. Komünist hareketler çok faaldi. Rusya ile Amerika mücadelesi vardı. Türkiye'de İslamiyet'i yok etme projeleri falan vardı. Bunlara karşı dinî savunabilmek, müdafaa edebilmek için çok kitap okuyorduk. Hocalarımız bizlere kitaplar veriyorlardı. Mesela Diyanet İşle-

ri başkanlarından Ahmet Hamdi Akseki Hoca'nın kitaplarını veriyorlardı. Hocalarının yazdığı dinî kitapları veriyorlardı. Buradan, imam-hatipten yetişenlerin hepsi üniversiteyi kazandılar. Hocalarımız bizi derslerin haricinde hayat adamı olarak kitaplarla yetiştirdiler. Biz de Kayseri'de üniversitede iken yüksek İslam enstitülerinin akademi olması için mücadele ettik. En sonunda Kenan Evren döneminde enstitüler akademi oldular.

Kültürel anlamda bir atılım yapmanız, kitaplarla hemhal olmanız esasında üniversite dönemine denk geliyor, değil mi?

Dönemin siyasi olaylarından da etkilenecek öğretmen olduk. Şimdi bize çocuk derslerde hâşâ diyor ki; "Allah yoktur" var olduğunu ona ispat edeceksin. Çok kötü bir dönemdi, dine saldırı vardı. Bunun için okumaya başladık, araştırmacı olduk. Araştırmacı olduktan sonra işte bize KTÜ'den "hocam gelin, tarih hocalığı yapın burada" dediler. Tabii hep bu çalışmalarımız sonucu, davet ettiler, biz de gittik. Zaten emeklilik sürem dolmuştu. Beş sene hitabet ve irşat dersleriyle İslâm ülkeleri tarih ve coğrafyası derslerini verdik.

Hocam o dönemdeki diğer arkadaşlarınızın durumu nasıldı? Onlar da dönemin ruhundan etkilenmişler miydi?

Çok etkilenmişlerdi. Bizim dine muhalif bazı hocalarımız vardı. Müslümanlara örümcek kafalı diyorlardı. Biz üç yabancı dil okuyorduk. Arapça Farsça ve Fransızca okuyorduk. Dördüncü sınıfa kadar bizi niye imam-hatibe verdiler dedik, liseye gitmek istedik. Çünkü o zaman imam-hatiplerle alay ediliyor. Fakat dördüncü sınıfa geldiğimizde asıl burada kültürlü adamlar olmaya başladığımızı anladık ve imam-hatibi sevdik. Ondan sonra hep imam-hatibi müdafaa ettik. Biz de öğretmenliğimizde aynen öyle güzel öğrenciler yetiştirdik. Bugüne kadar 50.000 civarında öğrenci geçti elimden.

Sizde iz bırakan öğrencileriniz var mı hocam?

Öğrencilerimden vali, bakan, milletvekili olanlar var. Efendim yazar olanlar var. Şu andaki KTÜ rektörümüz Hamdullah Bey de öğrencimizdir.

Öğrencilerinizle bağınız hâlâ devam ediyor mu?

Şu anda 81 vilayetten bize öğrencilerimiz mesaj atarlar. Devam ediyor iletişimimiz.

Hocam siz Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Meslek Yüksekokulu'nun hocalarından da birisiniz. Yaklaşık beş yıl süreyle hocalık yaptınız orada. Biraz oradaki ortamdan bahsedebilir misiniz? Kimler vardı? Öğrenciler nasıldı?

Başörtüsüyle, imam-hatiplerle en çok uğraşıldığı dönemde ben üniversite hocası oldum. Hatta YÖK'ten ve askeriye adamlar gelerek yüksekokulu kontrol ediyorlardı. Bizim beraber çalıştığımız, bir bayan arkadaşımız vardı; Prof. Dr. Aşkın Asan. Sonradan milletvekili oldu, Avrasya Üniversitesi'nin rektörü de oldu. Yüksekokulda onun gibi güzel hocalarla çalıştık. Süleyman Köseoğlu vardı müdürümüz. Sonra Samsunlu bir doçent arkadaş geldi. İsmi hatırlayamadım şu anda. Ben Rize'deki İlahiyat Fakültesi'ni kazanmıştım aslında. Beni üniversiteye Rektör Aydın Dumanoglu Bey almıştı, dedi ki; "Hocam! Akçaabat'ta senin evine de yakın bir İlahiyat Meslek Yüksekokulu

kurduk, orası da boş. Gel, oraya git” dedi. Ben de rektörümüzü kırmadım, oraya gittim ve çalıştım. 20 civarında ders görülüyordu hatırimda kaldığına göre. Okulda da çok güzel eğitim vardı. Fakat sıkıntılı günlerdi, her şey çok kontrollü oluyordu. Her şeye rağmen bilimsel çerçevede, anarşiye veya teröre hiç kimseyi bulaştırmadan, siyasete bulaştırmadan, tamamen İslami bir hizmet ruhuyla görev yapmaya gayret ettik. Orada güzel öğrenciler de yetiştirdik.

Hocam sizin de bildiğiniz gibi Trabzon’da çok canlı bir icâzet kültürü var.

Ben biraz o eski icâzet törenleriyle günümüzü karşılaştırmanızı isteyeceğim.

Babanızın veya dedenizin icâzetleri olup olmadığını da ayrıca öğrenmek isteriz.

Babamla dedemin Osmanlıca diplomalarını gördüm. Fakat şu anda dört katlı kütüphanemi yıktığım için arşivim komşu evde çuvalların içinde. Buraya geçici olarak aceleyle geldik. Onların içinde Kur’an kursu belgeleri vardı. Gözlerimle gördüm, hatta hatıralarımı yazarken oraya da kaydettim. İcâzet işine gelince; Trabzon’a bir kaymakam geldi. Ben çok kitaplar yazdığım için beni çağırdılar. Bir gün “Hocam, bak! Bu Trabzon’un en meşhur tarafı, Kur’an hadimleridir.” dedi. Batum’dan Kastamonu’ya kadar olan eski Trabzon. “Burada Kur’an hadimleri var hocam. Trabzon’un bu hafız yetiştirip dünyaya dağıtma davasını, Kur’an hadimlerini kitap yapın.” dedi. Bunun üzerine biz de dünürüm Halil Demirci Bey’yle beraber hem belgeselini yaptık hem de *Kur’an Hadimleri* kitabını çıkarttık. Şu anda Trabzon ne kadar hafız yetiştirmiş ise hepsini kitaplaştırdık. Gerçekten Türkiye Cumhuriyeti Diyaneti Trabzon’dan yetişen hafız ve mevlithanlarla bugüne kadar gelmiştir. Ama Kenan Evren döneminden sonra artık Bolu, Kur’an kurslarına hoca yetiştirmekte olan bir merkeze dönüşmüş. Bazı Diyanetçiler; “Bu Trabzon dünyayı kapladı. Biraz da bize bakın.” demişler; Kenan Evren de bunun üzerine Bolu’ya vermiş ağırlığı.

Hocam Sadık Albayrak, Yaşar Nur Öztürk gibi Türkiye’nin yakın dönem dinî hayatında etkili olmuş şahsiyetlerle özel ahabplığınız var. Onlara dair bir anınız var mı? Bizimle paylaşabilir misiniz? Nasıl tanıştınız? Sonraki süreçlerde tanışıklığınız nasıl ilerledi?

Yaşar Nuri Öztürk Hoca dışarıdan geliyordu imam-hatibe. Of’un medrese hocalarında okumuştur, yutmuştu her şeyi. Mükemmel de bir hafızdı. Haydar Baş Hoca vardı, bizim beraber aynı dönemde okuduğumuz. Haydar Baş Hoca sınıf arkadaşım. Onunla beraber okuduk.

Meşhur Haydar Baş Hoca mı?

Evet, Bağımsız Türkiye Partisi’nin kuran Haydar Hoca. İlk defa o tanıştırdı bana Yaşar Nuri Hoca’yı. İlk konferansa da o getirdi. Mevlâna üzerine vermişti o konferansı. Atapark’taki tiyatro salonunda vermişti. Sonra ben Libya’ya giderken yanına uğradım ve ondan tasavvuf kitabını aldım. Daha o zaman asistandandı, henüz bir kitabı vardı Yaşar Nuri Hoca’nın. O kitap şu anda bendedir. Aradan epey zaman geçti. 1976’da İzmir Ege Ordusu’nda beraber yedek subaylık yaptık.

Hocam Haydar Baş Hoca’yla sınıf arkadaşlığınıza dönersek; onunla arkadaşlığınız nasıldı? Öğrenciliği nasıldı? Beraber anılarınız var mı?

Haydar Hoca müthiş zeki bir çocuktur. Pek ders çalışmazdı. Büyük toplantılara mitinglere gidiyordu. Sonra gelir geceleyin yatılı okulda beni kaldırır, “Mustafa kalk, Fransızca imtihanı var, anlat